

Gudstjänstens enhetlighet.

Frågan om gudstjänstens enhetlighet blir för en svensk kyrkokristen främst en fråga om högmässans enhetlighet. Törhända kan man våga påståendet, att ämnet allt för litet beaktats — såväl praktiskt som teoretiskt — till förfång för det rätta utgestaltandet av högmässan.

1. Jämför man en svensk högmässa av i år med en mässa sådan den sjöngs här i Sverige exempelvis enligt »Een liten Songbok til att bruka j Kyrkionne» av år 1553 måste man göra den iakttagelsen att denna senare till *sin musikaliska utgestaltning* var enhetlig på ett helt annat sätt än den förra är. Den liturgiska sången var rent gregoriansk, och den församlingsmässiga psalmsången utgjorde ännu icke något framträdande moment. I musiken till de olika serierna för kyrkoårets skilda tider möter man en strävan att genomarbete återkommande motiv. I serien för pingsttiden möter sålunda i Sanctus och Agnus Dei samma underbara tema som sedan kommer tillbaka i hymnen »Dig vare lov och pris, o Krist» (sv. ps. 265). Vid mässans slut återklingade i Benedicamus anslaget från Kyrie.

Av sådan genomförd stil äga vi ännu något kvar i vår högmässa. I adventsserien, sådan den nu föreligger i vårt Missale, återkommer alltså temat från Gloria i nattvardsmässans Sanctus och Agnus Dei. I passionstidens Benedicamus tonar tillbaka melodien från Kyrie (alternativet från Bjuråkershandskriften). Till det mesta är ju dock högmässans liturgiska sång hopsamlad från skilda håll, som sammanställda ej kunna giva bilden av en genomtänkt musikalisk enhet.

Men ännu starkare framträder

olikheten 1553—1925, om vi erinra oss de nytillkomna elementen: psalmsången och den flerstämmiga körsången samt orgelmusiken. Dessa ha ju i sig upptagit moment från vitt skilda håll och riktningar. Koralen med sina rötter i den gregorianska sången och i den andliga och världsliga folkvisan blev till en diktning av säreget kynne. Under tidernas lopp har den mottagit inflytelse från skilda håll, senast från den anglosachsiska sången.

Lägges så därtill orgelmusiken med preludier och postludier från klassisk till ultramodern tid, så är det uppenbart vilken mångfald av riktningar och stilar, som beretts plats sida vid sida med varandra i vår högmässa.

Den gamla gregorianskt genomförda mässan verkade förvisso — vi tänka nu givetvis endast på dess musikaliska utgestaltning — genom sin enhetlighet. Den var strängt koncentrerad i fråga om stilen. Den var kanske också därigenom så till vida lättare att utföra som det ju allenast gällde att rent tekniskt behärska en enda sångart.

I den nuvarande utformningen av vår högmässa ligger givetvis en större rikedom. I upptagande av de olika, nytillkomna momenten ligger innesluten en folkkyrklig och ekuumenisk tanke: det bästa från skilda tider och riktningar skall ha plats i gudstjänsten, för så vitt det nya ligger i linje med dess anda. Här är en större mångfald, en större rörlighet, rikare omväxling.

Låg i den gregorianska mässan en fara för entonighet — nämligen där förmågan att tillvarata och ge liv åt de mångfaldiga skiftningarna saknades — så hotas vi av faran att blanda så artskilda och mot var-

andra stridande stilar, att enheten går förlorad.

2. Än allvarligare blir saken om det därjämte brister i det omsorgsfulla *utgestaltandet av den bärande tanken* i varje särskild gudstjänst.

Varje högmässa skall bära sin prägel, äga sitt ämne. Ett högeli-gen tacknämligt bevis för nutida strävanden efter och en god hjälp till ernående av en sådan söndagens grundtanke har givits oss därmed att i 1921 års evangeliebok varje helgdag fått sitt särskilda ämne angivet. Kravet måste framstå starkt för oss: gudstjänstens inre enhetlighet får ej äventyras. De delar av högmässan, som härvid betyda mest äro i detta avseende givetvis de ej agendariskt fastställda: predikan, psalmerna och körsången samt orgelmusiken. Vi, evangeliska kyrkokristna, kunna ej nöja oss med ett lägre ideal än en gudstjänst där de olika delarna äga inre samhörighet. Gudstjänsten får ej bli till en underhållning där nummer radas upp efter nummer. Även om varje del för sig är en fulländad detalj — blir därav ej gudstjänst. Gudstjänsten måste bli till en enhet i mångfald eljest riskera vi att den hamnar i ett mångahanda, som förströr i st. f. att samla tankarna kring det centrala.

Här bliva vi ju åter och åter varse huru motspänstigt materialet är, som vi ha att röra oss med. Varje präst, som gjort sig möda med sin psalmvalslista vet det: det gäller att finna en psalm som just på denna plats och i denna gudstjänst tolkar tanken och ger den ett så långt möjligt fullödigt uttryck.

Samma svårighet har körledaren och organisten att kämpa med när han i hymnvalet och orgelmusiken vill finna det rätta uttrycket för just denna gudstjänstens bärande tanke.

3. Men skall en sådan gudstjänstens enhetlighet åstadkommas måste allt i Guds hus samverka därtill. Alla krafter måste i *förtroendefullt samarbete* inriktas mot samma mål.

De äro tre, som i Herrens hus förrätta gudstjänst: prästen-liturgien-predikanten är den ene; organisten-kantorn-kören är den andre och församlingen den tredje. De höra alla med i en evangelisk gudstjänst.

På det närmaste bero de av varandra. Där det är som det skall vara uppmuntra och stödja de varandra. Understundom irritera de varandra. Prästens och organistens slarv gör församlingen ohågad. En förströdd menighet river sönder och fördärvar vad de andra uppbyggt. Möter församlingen upp med en av tillbedjan mättad stillhet och stiger psalmsången stark, då upplivas präst och organist i sin gärning.

Endast genom samverkan dem emellan är det möjligt att nå fram till den enhet som är evangelisk gudstjänst. När lyckas detta? Dju-past sett när den ene och samme Anden, som verkar allt i alla får göra oss ens till sinnes, så att vi bliva varandras tjänare inför vår gemensamme Herre, vilken vi vilja tjäna efter måttet av våra krafter.

Gudstjänstens enhetlighet — innerst beror den av enhet i Anden.

Arthur Adell.